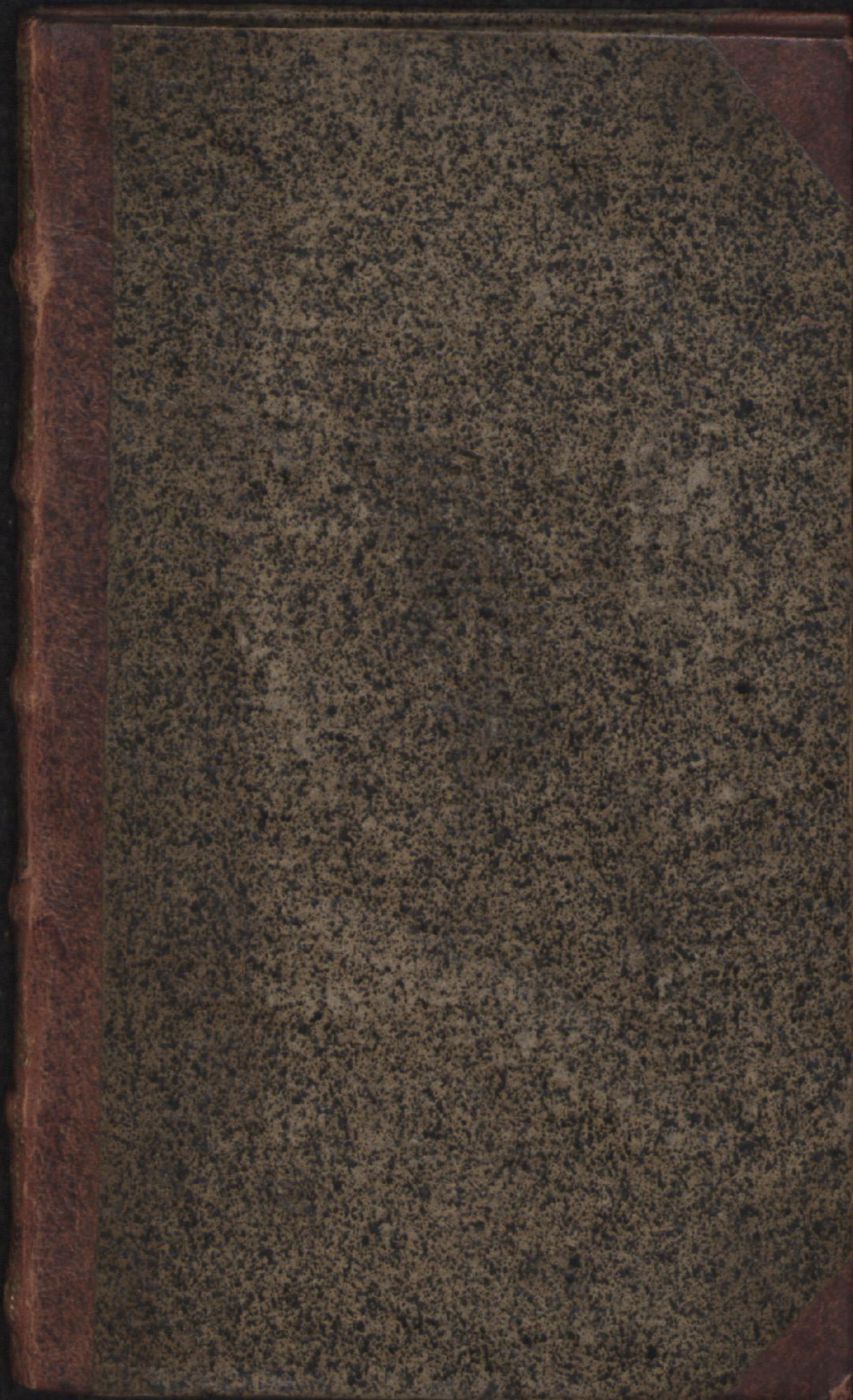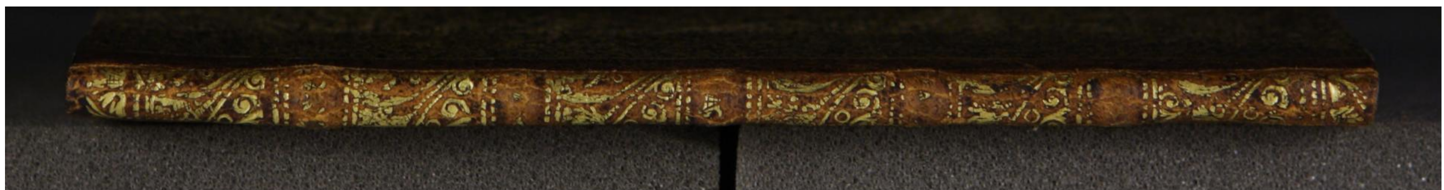
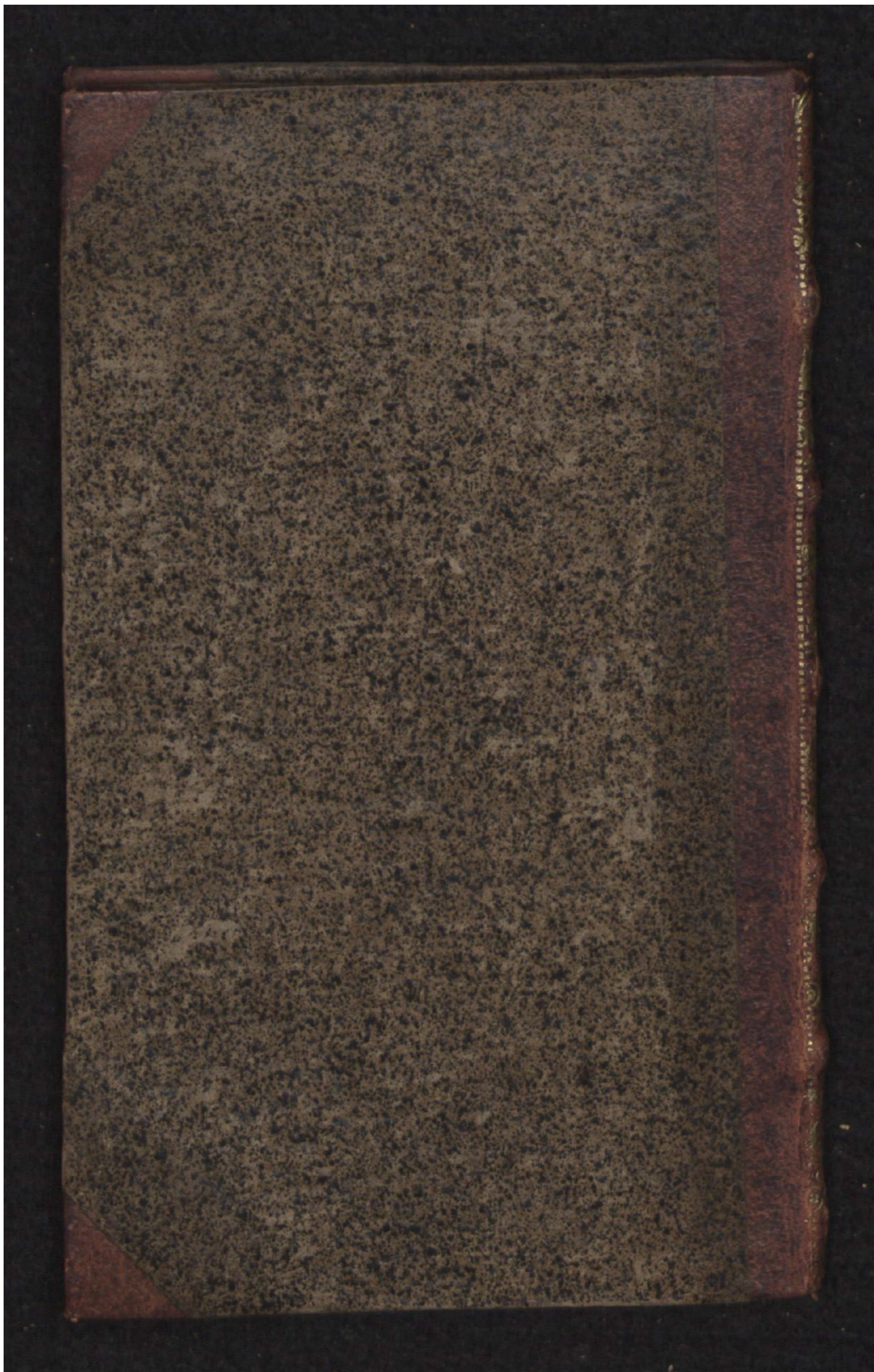

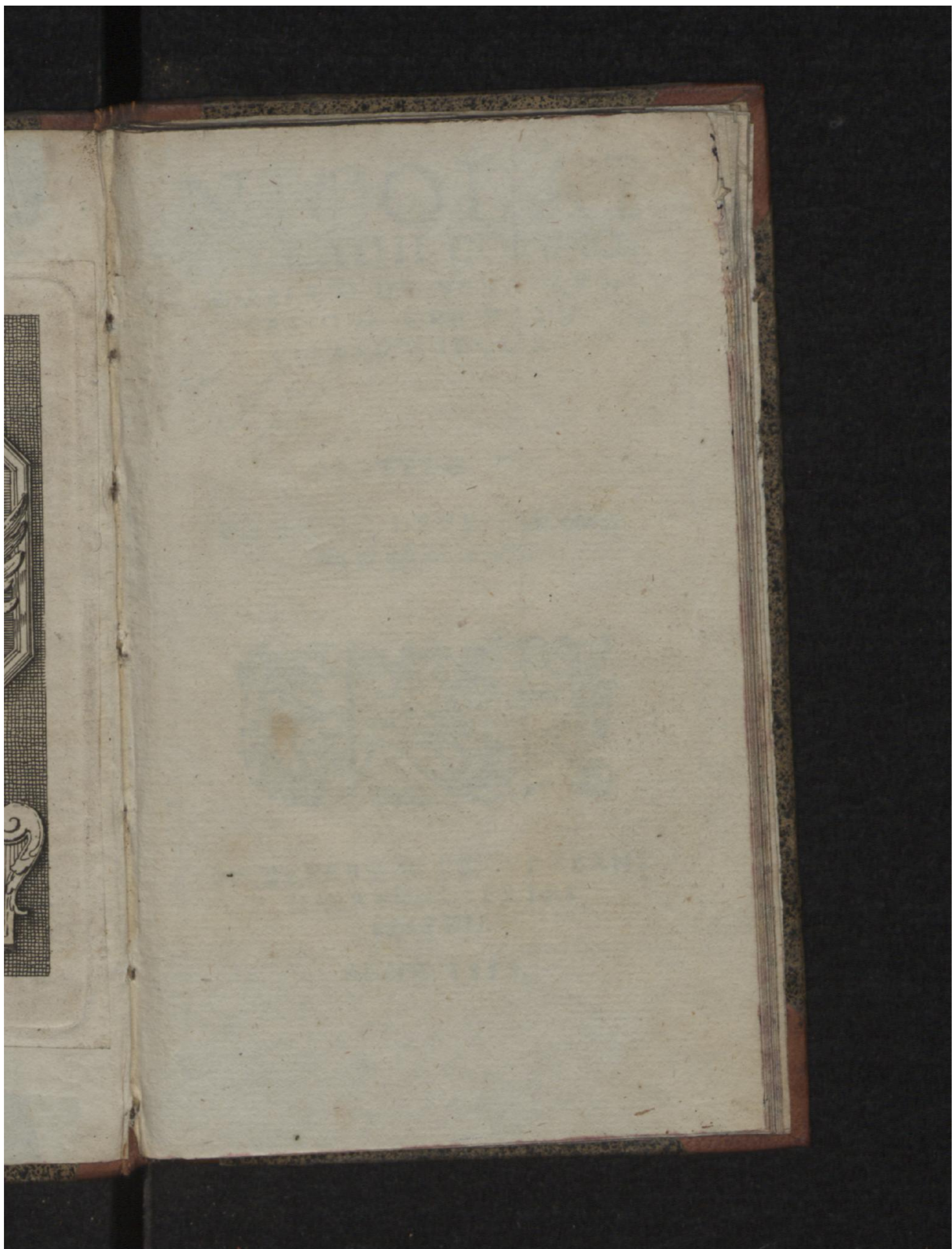

No 518.

N
PA
NE
DO
VV

NICOLAI PALLADII COMMONEFACTIO DE VERA INVOCATIONE DEI, ET DE VITANDIS IDOLIS.

C. S. J. R.

DEVTERO. VI.

DOMINVM DEVM *tuum adorabis, & ipsi soli seruies.*

VVITEBERGAE EXCVDEBANT HAEREDES PETRI SEITZII.

ANNO 1557.

R
D
TI
ST

ador
est
hom
arm
tibu
man
hom
supp
cult
Est

REVEREN-DO VIRO, ERVDI-TIONE ET VIRTVTE PRAE-STANTI, D. NICOLAO PAL-LADIO DANO, PHILIP-PVS MELANTHON S. D.

RATA EST DEO pietas tua, quòd seuerè taxas Idolorum adoratio-nes, & monstras ueri Dei, & Domini nostri Iesu Christi inuocationem, Sicut scriptum est: DOMINVM DEVM tuum adorabis, & ipsi soli seruies. Vt autem præceptum est Euangelij Ministris, ut uoce doctrinæ animos hominum ab Idolis abducant, cùm quidem non sint armati ferro & exercitibus: ita politicis Magistratibus seuerißimè mandatum est, ut suo quisq; loco manibus & armis tollant Statuas, ad quas fiunt hominum concursus & inuocationes, & puniant supplicijs corporum insanabiles, qui Idolorum cultũ pertinaciter retinent, aut blasphemias serunt. Est enim Magistratus custos totius Legis in exter-

 na disci-

na disciplina, uidelicet, primæ & secundæ tabulæ Decalogi. Ac de dignitate & officio Magistratus multum detrahunt, qui dicunt, Magistratum uelut armentarium, tantùm corpora & uentres populi curare debere, id est, tantùm horum præceptorum custodem esse: Non occides, &, Non furaberis. Imo sciat Magistratus, se diuinitus præpositum esse cæteris hominibus, ut sonet præcipuè uocem Legis diuinæ de Deo, & de uinculis humanæ societatis, & ostendat discrimen Iusticiæ & Iniusticiæ, primùm uoce, deinde & factis: tollat è medio reos scelerum, & protegat iustos: sit acer & ardens zelo in tollendis insanabilibus, & fortis ac uigilans in protegendis obedientibus, & paterna στοργῇ adficiatur misericordia erga hanc imbecilliorem partem generis humani, uidelicet modestam, & eam suauiter foueat. Ideo in Psalmo dictum est: Ego dixi, DII estis, id est, uicem Dei sustinentes inter homines, & munera diuina exhibentes, sapientiam, agnitionem Dei, discrimen uirtutum & uiciorum, & Iusticiæ defensionem, ac pacem. Qui maior honos cogitari potest, quàm nominari DEOS, id est, organa & uicarios Dei esse?

Attribuit enim Deus hanc honorificam adpellationem gubernatoribus, non ut sit inanis titulus, sed ut reuera sint organa Dei, uoce ipsorum

ſonantis legem ſuam, & manu eorum deſtruentis ſceleratos, & fouentis obedientes. Idem dicit ſapientia Dei apud Salomonem: Per ME Reges regnant, & Principes iuſta conſtituunt. Hæc ſapientia non eſt tantùm uentris ſagina, ſed eſt monſtratrix ueri Dei, Poſtea docet fouendam eſſe hominum ſocietatem, ut in ea Deus ſeſe hominibus communicet. Fuerunt igitur iuſti & grati Deo labores Ioſuæ, Ioſaphat, Ezechiæ, Ioſiæ, Conſtantini, Theodoſij, & multorum aliorum piorum Regum & Principum, qui populo monſtrauerunt ueri Dei inuocationem, & ardentes zelo fortiter deleuerunt Statuas, ad quas falſæ inuocationes fiebant. In talium Regum honeſtißimo choro etiam ueſter Rex, Chriſtianus, in illa cœleſti Eccleſia in tota æternitate & lætus Deo gratias aget, & à pijs omnibus, ac præcipuè à ueſtris Eccleſijs, celebrabitur. Quare ut tua adhortatio in hoc ſcripto alloquitur pios doctores, ita uelim etiam quolibet loco Magiſtratus de ſuo officio commonefieri. Et Filium Dei, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, crucifixum pro nobis & reſuſcitatum, toto pectore oro, ut in multis gubernatoribus accendat, primùm ueræ doctrinæ lucem, deinde iuſtam indignationem, & magnas flammas zeli non errantis.

Eſt in quibuſdam uoluntas rectè faciendi, ſed offundunt eorum oculis ac mentibus præſtigias

Empusæ Sophisticæ, ne ueritatem cernant & amplectantur. Hanc magnam calamitatem generis humani omnes pij ingenti dolore deplorant, qui quidem etiam assiduis uotis precantur Deum, ut propter filium sanet aliquos, & ut hostes ueritatis reprimat, qui sicut Anteus Neptuno templum condidit ex cranijs interfectorum hospitum, ita isti furiosi & crudeles mactatione piorum Deo sacrificare uideri uolunt. Interea, ô rem miseram, nos ipsi dimicamus inter nos, uelut Cadmei fratres, cùm, si qua oriretur controuersia, pia dijudicatione tolli errata deberent, & sanabilium uoluntates rursus coniungi. Sunt igitur confusiones horribiles undiq;, quarum consideratio pijs ingentem dolorem adfert, gubernatores uerò exuscitare deberet ad curam sanandi nostrarum Ecclesiarum uulnera. In tanta infirmitate hominum, deinde in hac ἀναρχία horum temporum, postremò & in his delirijs ultimæ senectæ mundi, ne fieri quidem potest, quin discordiæ oriantur, Sed Deus uult sapientes gubernatores cohercere ingeniorum petulantiam, & ægroto corpori mederi. Ac præcipuè curandum esset, ut in nostris Ecclesijs coniuncti essent doctores contra communes hostes, ut conspici consensus piorum, & confirmare multos posset. Vagatur iam in Mindensi uicinia Thammerus, qui scripta blasphema edidit, quem hostes

Euange-

Euangelij tantùm ideo complectuntur, quia rabioſe maledicit Lutheranis, cùm palàm Ethnicas & blaſphemas opiniones in publicis ſcriptis ediderit. Et paßim Rhetores Papiſtici magna uolumina, tanquam fulmina, contra Eccleſias noſtras emittunt, quibus opponi refutationes à pluribus utile eſſet, καὶ συμφέρῃ τῇ ἀρετῇ κρείσσωρ. Oro igitur Filium Dei, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, crucifixum pro nobis, & reſuſcitatum, uerè colligentem æternam Eccleſiam in genere humano uoce Euangelij, ut faciat, ut omnes docentes in noſtris Eccleſijs in ipſo unum ſimus.

Datæ Calendis Februarij,
Anno 1557.

NICOLAI PALLADII COMMONEFACTIO DE VERA INVOCATIONE DEI, ET DE VITANDIS IDOLIS.

NON SINE GRAVI animi dolore magnam multitudinem impiarum Statuarum & imaginum, in his Templis conſpexi, quæ uarijs modis ab ignauis hominibus (non aliter hactenus uerbo Dei informatis) coluntur, & uerum Dei cultum & honorem impediunt. Nam (teſte ipſo Chriſto Matth. 6.) Nemo poteſt duobus Dominis ſeruire. Neq; conueniunt in uno templo Chriſtus & Belial. 2. Cor. 6. Et Deus per Prophetam negat, ſe alteri ſuam gloriam daturum eſſe. Præterea hi idolatrici cultus à Satana & Papiſtis excogitati ex diametro pugnant contra omnium Prophetarum & Apoſtolorum doctrinam, contra uocem diuinæ Maieſtatis in primo Decalogi præcepto, & à uero & uiuo Deo corda hominum auocant, ne ei ſoli omnipotenti

tenti adhæreant, & ne ipſum ſolum inuocent & colant.

Idcirco ratione officij mei adductus non potui non admonere Eccleſiarum paſtores, ut in omnibus concionibus ſeriò populum ab huiuſmodi Satanicis cultibus dehortentur, ex quo manifeſtè uident maximam partem auditorũ adhuc, in hac clara Euangelij luce, eſſe in colendis imaginibus dementatam. Id diligenter faciant, Primùm, ut proprias conſcientias hac in re liberare poſſint. Deinde, ne ſimplicioribus occaſionem damnationis præbeant. Sunt enim (teſte Ezechiele) omnes uerbi miniſtri à Deo ſpeculatores conſtituti: Niſi impio dixerint,& monuerint eum ſeriò,ut conuertatur à uia ſua mala, ſanguinem de manu Miniſtri requiret. Item: Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter. Vnde manifeſtè conſtat, affectatam negligentiam, oſcitantiam & infidelitatem, in miniſtro Verbi mortale peccatum eſſe. Neceſſe eſt illos Miniſtros Eccleſiarum manere grauißimas pœnas, qui horrendas idolatrias in ſuis Templis ſua taciturnitate, non ſolùm manere permittunt, ſed quidam etiam propter impium quæſtum ſtabilire conantur, quemadmodum ſub Papatu muti ſacerdotes muta idola, in contumeliam Dei,& ſibi ipſis in lucrum, erexerunt. Nonnulli quoq; tales abominationes & impoſturas raròˌ aut nunquam, uel ſaltem leuiter repre-

prehendunt, ne odia hominum ſibi concilient, aut ſibi periculum aliquod ſuæ uitæ tandem accerſant.

Quoniam uerò harum prouinciarum agreſtes homines in magnis erroribus ignorantiæ, inq; ſumma rerum omnium, ad Dei cultum & ueritatem religionis ſpectantium, inſcitia, adhuc tanquam Cyclopes & Epicurei uerſantur, in hoc præcipuè operam dabunt Eccleſiæ Miniſtri in Pagis, ut Elementa pietatis, & quaſi incunabula doctrinæ Chriſtianæ (Catechiſmum puto) auribus atq; animis ipſorum quàm poſſunt diligentiſsimè inculcent. Et quoniam tardiora ſunt ruſticana ingenia, crebrò atq; identidem eadem repetant, ac ne facile excidant, iterum atq; iterum infigant. Idem ille Catechiſmi libellus in multis locis apud exteras nationes, etiam alibi in hoc toto Regno, ingentia miracula fecit, eo quod populus in hac prima inſtitutione de uero cultu Dei reſtituendo, & idolomanijs abrogandis rectè informatus ſit.

Miror quare in his Eccleſijs, in hac clara Euangelij luce impiæ ſtatuæ & imagines adhuc in tanto honore habeantur. Docetur nunc (Dei beneficio) in noſtris Templis purum uerbum Dei, quod damnat omnem templorum ornatum, qui doctrinæ cœleſti repugnat, & Chriſti fidelibus offen-

offendiculo eſſe poteſt. Verus autem ornatus templorum Chriſtianorum eſt ipſum ſanctiſsimum uerbi diuini miniſterium, & uſus Sacramentorum ac piæ Ceremoniæ, quibus ſe adiungunt, non trunci, ligneus naſus uel oculus, pictæ & fictæ facies: Sed uiuæ imagines, quæ ſe uertunt ad ſuggeſtum, nunc ad Aram, nunc flexis genibus inuocant Deum nunc ſedent audientes uerbum, nunc ſtant hymnis celebrantes Deum, & hoc modo transformantur de die in diem ad imaginem Dei, ut Apoſtolus ait.

Vt igitur præſtigiæ ac laruæ Diabolicæ, in cordibus hominum abominabiles reddantur, eaſq; tanquam æternum interitum fugiant ac deteſtentur, & unicum uerum ac uiuum Deum (qui ſe ac ſuam uoluntatem uiua uoce generi humano patefecit) inuocare, colere, glorificare, eiq; ſoli confidere diſcant, omnes Eccleſiarum ueſtrarum Paſtores, propter gloriam Dei hominumq; ſalutem rogo, & pro officij mei ratione etiam iubeo, ut nunquam poſthac primi præcepti appendicem: Non facies tibi ſculptile neq; ullam imaginem &c. pro concione in eiuſdem præcepti declaratione negligāt, Sed quanta poſſunt uehementia cōtra monſtroſas illas ſtatuas et laruas cacadæmonū ſe opponant, quæ ad ſe à uero Deo mentes hominum auocant, & captiuas tenent: ut Deo

ſpreto

ſpreto & neglecto muta & inefficacia ſimulacra colant, & diuinis honoribus afficiant. Nunquam in recitatione & explicatione Catechiſmi deberet huius appendicis declaratio ſic negligi, quemadmodum hodie paßim negligitur, uel ſaltem frigidè (ſi non omnino præteritur) attingitur, perinde, ac ſi non eſſet una pars Decalogi, nec digna quæ recitaretur & explicaretur. Et interim uidemus imagines & ſtatuas non tantùm ſimplicioribus eſſe admirationi, ſed etiam à multis (ut prob dolor in his templis cernere licet) inuocari, adorari, coli candelis, oblationibus, ueſtibus, geniculationibus, proſtrationibus, circuitionibus, & alijs geſticulationibus, quod quàm horrendum ſit in conſpectu Dei & ſanctorum Angelorum, norunt omnes ueri Dei cultores, in hac clara Euangelij luce.

Et tametſi quidam uerbo Dei informati, non coelunt imagines templorum, tamen indoctis & rudioribus ſunt occaſio idolatriæ & defectionis à Deo. Horum ratio maximè eſſet habenda, ne noſtris picturis & imaginibus eorum ſalutem in æternum perderemus. Horribilis eſt & Diabolica audacia, quòd creatura Dei rationalis contra expreſſam prohibitionem creatoris (Non facies tibi ſculptile neq; imaginem &c.) contumaciter audet facere utrunq;, etiam in templis Chriſtianis, quæ iam non

erigun-

eriguntur & reparantur propter ſtatuas aut pictas imagines, ſed propter uerum cultum Dei conſeruandum, & propagandum. Nam prorſus nihil proſunt uel doctoribus, uel auditoribus, ſed ueræ doctrinæ dedecori ſunt, ſalutares cogitationes impediunt. Nullum igitur bonum uſum in Eccleſia habent, teſte Eſaia, cap. 44. Si libri Laicorum ſunt (ut quidam uolunt) maneant in libris & in domibus extra publicum Chriſtianorum templum, ubi nequaquam ferendæ ſunt, ne homines paulatim his impoſturis à uerbo Dei & ueris cultibus rurſus abducantur.

Sciunt enim eruditi Eccleſiarum miniſtri, Deum in Decalogo, & ex Decalogo per totam ſacram ſcripturam, ſeriò prohibere, primum ne ullus mortalium faciat aut fieri curet ſculptilia, ſimulacra, imagines cœleſtium, terreſtrium, & infernalium creaturarum, quocunq; nomine uocari queant. Secundò, ne ſtatuæ ab hominibus adorentur, honore afficiantur, uel ullis cultibus colantur. Eſt enim hæc idolatria, in ignorantibus error, in pertinacibus hæreſis, & in defenſoribus aperta impietas & exitium, ſcilicet propter occaſionem damnationis, quam ſimplicioribus præbent.

Duobus enim modis peccant homines contra primam tabulam Legis diuinæ. Primùm peccant

ἄθεοι

ἄθεοι, ut Cyclopes & Epicurei, in hoc quòd prorsus Deum esse negant, & ideo non glorificant eum, non metuunt, non credunt, non inuocant eum, &c. non tribuunt ei gloriam potentiæ, bonitatis, iusticiæ, &c. Et profectò non exigua multitudo talium Cyclopum in multis locis est, qui beluino more sine ullo uerbo & timore Dei per totam ætatem uiuunt. Multi inueniuntur, qui per integrum annum uix unam concionem audiunt, quidam per omnem uitam bis tantùm templum uisitant, uidelicet quando primùm deferuntur ad Baptismum, secundo ad tumulum.

Alij uerò peccatores contra primam tabulam sunt idolatræ, qui honorem Deo debitum transferunt ad creaturas cœlestes, aut terrestres, uisibiles aut inuisibiles, ut sub Papatu multiplicìter tribuebant diuinos honores, inuocationem & fiduciam ei, quod non erat Deus, & sine uerbo, adeoq; contra uerbum & mandatum Dei, alligauerunt ipsum ad sculptilia & imagines, docentes ipsum magis apud hanc, quàm apud aliam statuam, efficacem esse.

Quantus quæso concursus more gentium hactenus fuerat ad statuas S. Magni in Thorrom, ad S. crucem in Edenstet. oc till det hellige Losen in

Parochia Losen? Quot sunt qui adhuc in honorem & laudem beatæ uirginis coram eius statua multas candelas incendunt? quiq; ad eam in necessitate qualicunq; pro auxilio clamant, eiq; munera offerunt? Item adhuc omnes in quibusdam Parochijs fere uiri ac mulieres rosaria gestant, & non desinunt abuti angelica salutatione, ac semper in ore habent, Gudts lon oc Merilon &c. Nonne hæc est horrenda idolatria, tribuere diuinitatem, omnipotentiam & honorem Deo debitum, ei quod non est Deus? pro uero Deo inuocare & colere mutam & mortuam statuam, quæ seipsam loco mouere nequit, aut à furibus aut muribus seipsam liberare non potest?

Nullum est peccatum grauius, & in conspectu Dei magis detestandum, quàm derelinquere Deum conditorem, & se ab eo auertere, & seruire Dijs alienis, ac erigere statuas & imagines contra mandatum Dei, in lucis, uallibus, montibus, & templis Christianis, & alligare Deum, ad ullam rem, aut ullum locum, ad quem ipsemet expresso mandato se non alligauit. Nam idolum fit, quando homines à uero Deo abalienatione animi recedunt, & illo spreto noua ficta et facticia numina, uel mente uel manibus fabricare student, quibus diuini honores impediuntur, siue id fiat errantis

rationis falsa opinione, siue graui cordis auersione à Deo, siue externæ reuerentiæ exhibitione, siue quouis alio modo fiat.

MVLTIS ETENIM MODIS IDOlatriæ impietas perpetratur.

I. Primùm si fingatur aut otiosus aut iniustus, aut ullo modo alius esse Deus, quàm sit, quamq; se esse in speculo creaturarum, & reuelatis scripturæ oraculis ostendit.

II. Secundo, aut si quomodocunq; cognitus fictis & falsis cultibus, & diuinitate indignis honoribus, colatur.

III. Tertio, aut si diuinitatis nomine, seu honore colitur id quod reuera Deus non est, siue res quantumuis excellens sit, siue rei species qualiscunq;.

IIII. Quarto, aut si inuisibilis atq; incomprehensibilis æterni Dei maiestas alligetur sacrilego errore, rebus quibuscunq; sensibilibus, aut earum imaginibus, seu simulacris ad quamcunq; formam effictis, & tanquam his conclusa & comprehensa adoretur &c.

Maxima profecto ignominia & contumelia afficitur Deus, quando homines contra ipsius mandatum existimant eum simulacrorum cultibus & his uanißimis rebus delectari, & similem ipsum ac

suos

ſuos ſanctos (qui iam in cœlis cum ipſo uiuunt) faciunt ſordidæ creaturæ, ex qua imaginem ipſorum fingunt.

Item, dum diuinæ maieſtatis nomen & honores, & Deum incorruptibilem, atq́; infigurabilem figuris ac rebus corruptibilibus concludere, exprimere, & repreſentare præſumunt.

Item, dum loco inuiſibilis atq́; immortalis Dei, hominum aut aliarum rerum quarumcunq́; ſimulacra ac ſimilitudines impiè uenerantur. Et in locum Dei contempti abominanda portenta coluntur.

Item, dum homines diuinitatis dotes ac proprietates uero Deo detrahunt, & idolis ac ſimulacris aßignant (quæ neglecto Deo) colunt ac uenerantur: quo horrendo ſacrilegio nihil atrocius ab hominibus cogitari poteſt?

Quàm quæſo ſtultum & nepharium eſt, ac horrendum in conſpectu Dei & Angelorum, pingere aut fabricare Deum patrem grandæuum, ſenem, lippis oculis, canum, tenentem filium crucifixum, cruentum, & habentem apud ſe Columbam? Nunquid talis eſt noſter Deus, cuius ſedes cœlum eſt, & terra ſcabellum pedum eius? Quid poteſt humanum ingenium excogitare aut fingere, quod uel Deo ſimile ſit, uel æternam ipſius diuinitatem, gloriam, ſapientiam, omnipotentiam, ſummam

mam bonitatem, ueritatem, ſanctitatem, iuſticiam, gratiam & miſericordiam, exprimere poßit? Quod ſi quiſquam facere tentauerit, is ſummam & inexpiabilem Diuinæ Maieſtati iniuriam faciet, dum ipſum longè alium, quàm ſit, effingere præſumit. Eſt ne quoq; horribile ſcelus, loco Filij Dei reſuſcitati, uiuentis, & ſedentis ad dexteram æterni Patris, adorare, inuocare ac colere ligneam ac mortuam ſtatuam, ad imaginem Chriſti crucifixi figuratam? Et ſic ſtatuere, Chriſtum alligaſſe ſe mortuo trunco, & apud illum magis exaudire inuocantes, quàm alibi.

Quidam Monachi ante aliquot annos, non erant contenti mortua figura Chriſti pendentis in cruce, Sed ſcribebant ad quendam mirabilem Artificem, ut faceret eis uiuum crucifixum. Cui reſpondit, Si uiuum fecero, fortaßis à nouo interficietis. Tandem precibus & magnis muneribus adductus, fecit crucifixum quaſi uiuacem, caput in cruce mobile, oculos & labia mobilia &c. Hanc imaginem Chriſti crucifixi in ſuo templo ſuper ianuam chori collocauerunt, & illa magnam multitudinem hominum longo tempore deceperunt. Quoties enim magna hominum turba conflueret ad uidendam & adorandam ſtatuam, quidam Monachus à tergo ſtans traxit funiculum,

quo auertebat caput idoli, quasi nollet illos respicere & exaudire, unde fiebat magna animorum consternatio. Statim clamauit Monachus (inquiens) date, offerte opulenter nobis miseris fratribus, tunc rursus conuertet ad uos placidum uultum. Tunc cœperunt homines offerre munera ad Aram. Et interea Monachus traxit alium funiculum, quo conuertit caput idoli ad populum, acsi se donis placari significasset. Tandem idolum proditum est, & Monasterium destructum. Hæc est uera historia.

O quanta patientia Dei, qui spectator fuit huius detestandæ abominationis. Sic Antichristiani sacrilegi, Deo patri & filio suo unigenito, sibi debita gloria spoliauerunt, in hoc quòd mutis & inanimatis rebus, aut uanis hominum figmentis, ipsum impia temeritate alligauerunt & aßimilauerunt. Et inueniuntur adhuc (proh dolor) in hac clara Euangelij luce, talium impiarum statuarum & imaginum patroni ac defensores, qui palàm pietatem simulant, & interea clam non tam seipsos perdunt, quàm simplicium corda seducunt. Tales manifestè declarant se idolorum cultores: Et quòd idola ipsi Deo æquiparant, uel anteferunt, & conantur æternæ diuinitatis gloriam sculptilibus, & simulachris quibuscunq; repræsentare, in hoc, quòd à nouo Templa Christianorum his idolis propha-

nare ſtudent: Et quòd indignè ferunt, quando impiæ imagines, iuxta mandatum Dei, deſtruuntur aut delentur. Ita pictas & fictas imagines extollunt & magnifaciunt, & interim negligunt ueram & naturalem imaginem Dei, ſcilicet Chriſtum Mediatorem, uidelicet, in eum non credendo, & proximum quoq; contemnunt, ad imaginem Dei creatum, non eum diligendo, &c. Delectantur mortuis imaginibus, & uiuas ac ueras imagines contemnunt.

Cùm igitur quidam adhuc inueniuntur ſtatuarum defenſores, illi poſt unam atq; alteram admonitionem, relinquendi & execrandi ſunt, tanquam anathemata, iuxta illud Pauli: Si quis aliud Euangelium docet, anathema ſit, id eſt, ducatur maledictus, & diuino iudicio ab Eccleſia excluſus, & fugiendus, ne contagium polluat cæteros, ut in Pſalmo dicitur: Induit maledictionem ſicut ueſtimentum. Non expeto iſtius hominis amicitiam, qui mecum Deo amicus eſſe nolit, ut Dauid ait: Perfecto odio oderam eos, Item: Iniquos odio habui, & Legem tuam dilexi. Meq; aduerſus ſtatuarum defenſoris execrationes uoce Pſalmi conſolor: Maledicent illi, & tu benedices. Certiſsimum eſt ex uerdo Dei, quòd ſicuti Chriſtus nullum cum Belial commertium habet, ſic nullum in ſuo Regno

idolis

idolis locum permittit. Sed ipſemet breui claritate ſui aduentus, omnes ſtatuas & imagines, igne temporali in pulueres rediget. Et tunc idolorum cultoribus ac ſtatuarum patronis malè erit in æternis ignibus, ubi uermis eorum nunquam morietur. Nam pij in extremo die iudicabunt ipſos etiam malos Angelos, nedum iſtos Hypocritas, & impiarum ſtatuarum cultores & patronos.

Agant igitur in primis pœnitentiam, & ex uerbo Deum rectè colere & inuocare diſcant, iuxta illud: Lucerna pedibus meis uerbum tuum. Item: Cauete uobis ab idolis. Inuocent Deum, ut per Filium ſuum eos ex impietate, cæcitate & erroribus liberet. Si autem ex Diabolica pertinacia perrexerint in impietate, & contemptu uerbi, & ſtatuas & imagines contra uoluntatem Dei erigere ac defendere conantur, maiori cæcitate & amentia punientur. Deinde in futuro ſæculo abijcientur à Deo in æternos cruciatus. Et pios Eccleſiarum Paſtores adhortor, ut à talium impiorum hominum conſortio externa profeßione ſe ſeiungant, ac poſt hunc diem ſummam adhibeant diligentiam in deprædicanda cordium idolatria, & taxandis impijs cultibus, nec appendix primi præcepti unquam ſomnolenter & frigidè præteriri debet. Idq; eos rogo & obteſtor per gloriam Dei & ſalu-

& salutem gregis ipsis commißi, de quo ratio eis reddenda erit in illo die, quo sistemur omnes coram tribunali Christi.

Vt autem Parochi ex cœlesti doctrina (cui homines sub pœna æternæ damnationis obtemperare oportet) impias statuas & imagines animosè reprehendere & damnare poßint, subscribam hîc aliquot locos, quibus ipse Deus deridet, confundit, ac pudefacit statuas & earum cultores, ne sua contagione ueram Ecclesiam inficiant. Addam quoq; pauca quædam exempla & dicta sanctorum hominum, qui imagines in templis ferre non potuerunt.

Exod. 20.

Non facies tibi sculptile, neq; ullam similitudinem, &c.

Esaiæ 42.

Confundantur confusione, qui confidunt in sculptili, & qui dicunt conflatili: uos Dij estis.

Esaiæ 46.

Cui effigiatis aut similatis me? atq; similem facitis? effundunt ex marsupio aurum, & appendent in lance argentum, quod dant Aurifabro, ut inde Deum faciat, ante quem genua flectant, & adorent, eleuant eum in humeris, & gestant eum, & rursum collocant eum in locum suum.

Ibi stat,

Ibi ſtat, nec de loco ſuo recedit. Si quis clamat ad eum, tunc nihil reſpondet, neq́; liberat clamantem ex neceßitate.

Ierem. 10.

Exciditur in ſaltu arbor, & artifex efformat Deos bipenni, ornatq́; eos auro & argento, affigit eos clauis & malleis, ne decidant. Nihil ſunt niſi ſtatuæ ornatæ. Non loquuntur. Portantur, quia incedere non ualent. Item: Pariter omnes uani & inſipientes ſunt, lignum procul dubio uanus cultus eſt. Item: Omnis artifex confunditur per ſculptilia ſua, quia falſitas ſunt idola ipſorum, & non eſt ſpiritus in eis.

Baruch 6.

Lege totam Epiſtolam ad finem capitis & libri, & accomoda ad præſentes imagines & ſtatuas in Templis, tum uidebis omnia conuenire, &c.

Ezech. 6.

Etiam hîc lege totum caput, & iudicet quilibet pius, an non omnia conueniant cum ijs locis in Germania, Dania & alibi, ad quæ fiebat concurſus populi.

Ezech. 16.

Accepiſti uaſa magnificentiæ tuæ de auro & argento meo, & feciſti tibi imagines maſculinas, & fornicata es cum eis, &c.

Abac. 2.

Quid prodest sculptile, quia sculpsit illud fictor suus, conflatile ad imaginem falsam.

Psalm. 97.

Confundantur omnes qui seruiunt sculptilibus, &c.

Psal. 115.

Simulacra Gentium sunt argentum & aurum, &c. Os habent, &c.

Sapientiæ 14.

Integram historiam inuenies de idolis, & unde principium nacta sint.

Rom. 1.

Immutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, &c.

1. Cor. 8.

Scimus quòd nihil est idolum in mundo, &c. Item, 10. cap: Charißimi fugite ab idolorum cultura.

1. Iohan. 5.

Filioli, cauete uobis à simulacris.

Hæc & similia semper essent inculcanda pro concione, ut homines à mortuis imaginibus se auerterent, & conuerterent se ad uerum & uiuum Deum, conditorem cœli & terræ, & patrem Domini nostri Iesu Christi.

EXEMPLA QVOQVE SANCTOrum hominum docent, impias Statuas tollendas eſſe.

Ezechias dißipauit excelſa, contriuit ſtatuas, Serpentem æneum, quem fecerat Moſes, quem tamen Dominus fieri iuſſerat.

4. Regum 18.

Ioſias templum purgauit à uarijs idolis. Moſes uitulum confregit. Horum & aliorum piorum Regum exemplo ac diuino mandato, quemlibet Magiſtratum idolatrias & occaſiones idolatriæ, tollere oportet.

Epiphanius Epiſcopus Cypri, cùm eſſet in Chanaan, & ueniſſet in Eccleſiam quandam, inuenit uelum in foribus pendens depictum, habens imaginem uel Chriſti, uel ſancti cuiusdam, iußit tolli, ut pauperem mortuum eò obuoluerent, affirmans contra authoritatem ſcripturarum eſſe, in Eccleſia Chriſti pendere hominis imaginem.

Beati, inquit Chriſtus Lucæ 8. qui audiunt uerbum: Non dixit, Qui ab imaginibus diſcunt Deum. Non iußit Apoſtolos imagines erigere, ſed docere Euangelium. Item, in uerbis cœnæ ait: Hoc facite in mei commemorationen: Non ait, fabricate ac erigite imaginem Crucifixi in mei commemorationem,

rationem, &c. Quando quæso id mandauit Christus, uel etiam Apostoli, ut ipsorum imagines in templis Christianorum pingerentur? Quando uiderunt nostri Pictores facies Apostolorum?

Ambrosius ad Rom. 1.

Quanta stulticia, hos se sapientes appellare, apud quos plus mortui possunt, quàm uiui? à uiuo Deo recedentes, mortuis fauent.

Item super Iere. cap. 10.

Errorem deauratarum imaginum ad nos usq; transijsse scribit, ut religionem in diuitijs arbitremur.

Clemens de imaginibus.

Quis quæso iste honor Dei est, per lapideas & ligneas formas discurrere, & inanes atq; inanimes figuras, tanquam numina uenerari, & hominem, in quo uerè imago Dei est, spernere?

Augustinus in Catalogo Hæreseon, reprehendit quandam Marcellinam, quòd coluisset imagines Iesu & Pauli.

Item Tom. 1.

Reprehendit pictas imagines, & earum adoratores damnat. Intuitus enim imaginum intentus facit hominem hærere in imagine cogitationibus, non subuolare in imaginatum. Tam diu inhæres imagini crucifixi, ut crucifixus euanescat, & solus

& solus cum latronibus permaneas. Quicunq; enim diu circa signum moratur, signatum amittit.

FINIS.

Quod autem Martinus Lutherus in annotationibus suis super 7. caput Deuteronomij, persequitur Imaginicidas, hoc est, eos qui pro sua priuata autoritate & Satanica præsumptione, sine mandato legitimi Magistratus, ui & manu imagines perdunt, Danicè, Billede-Stormere, non est intelligendum de ijs, qui sunt in potestate, uel uerbi, uel gladij constituti, quin illis liceat deprædicare superstitiosum cultum & abusum imaginum, his uerò pro sua publica autoritate etiam tollere imagines, ubi neceßitas postulat, cùm sint utriusq; tabulæ custodes, quantum attinet ad externam obseruationem. De ijs inquam, non scribit Lutherus, sed insectatur nunc uulgus ipsum, quod pro sua petulantia, contempta Magistratus autoritate, sæuit in ligna & lapides, nunc furiosos istos Concionatores, qui Vulgo gladios & secures ad imagines destruendas porrigunt & ministrant, quos omnes simul uocat Sanguinarios, Seditiosos & Homicidas. Sanguinarios, quia aliud in animo non habent, nisi cædes & strages. Seditiosos, quia contemptis Magistratibus, Imagines & Statuas

priuato

priuato furore inuadunt, cùm tamen nullum in Scriptura legatur exemplum, ubi Vulgus ſine duce uel Magiſtratu, ſiue ordinario, ſiue à Deo dato, ſuſtulerit imagines, ut in Gedion, Ezechia, Ioſia & Ahab, cernere licet. Homicidas uocat, quia deſtructis imaginibus, pergunt etiam homines, hoc eſt, Magiſtratum interficere, ſicut furioſi Anabaptiſtæ fecerunt, hoc nihil ad noſtrum propoſitum facit. Nam Verbo deprædicandam cordium idololatriam, & imagines ac ſtatuas communi conſenſu Magiſtratus propter abuſum deponendas ac tollendas docemus. Et Ordinatio Regiæ Maieſtatis iubet, impias imagines & ſtatuas omnino tolli, propter idololatriam, &c. ut legis folio 38. Porrò quid Lutherus reuera ſentiat de imaginibus, ſubiungit in ſuis annotationibus, cùm ſic inquit: Quanquam & ego imagines non admodum amem, & uellem in templo non ſtatui. Non quòd ſolùm hoc ſpectem, quia adorentur, quod rarius accidere puto, ſed quòd fiducia operis in precio & ſpecie earũ ponitur, quaſi in illo opere aliquid obſequij Deo præſtetur, cùm interim perdatur ſumptus et totũ quod iſtis impenditur, in meliores uſus pro fratrum neceßitate impendendum. Aliàs, leui pictura imagines priuata in domo, non poſſum damnare, &c. Ex his ergo patet, neq; Magiſtratum qui iubet tolli imagines, neq; ſinceros Euangelij Miniſtros, qui

idolo-

idololatriam deprædicant, Imaginicidas, ſeu Billede Stormere, à Luthero uocari, ſed tantùm Vulgus ipſum cùm Phanaticis Spiritibus, quorum furores illic ordinè recitat, & illos ipſos cenſet è terra profligandos, ceu uerè ſanguinarios & ſeditioſos.

Neq; quicquam uel ad imaginum picturas, uel ad ſtatuarum ſculpturas pertinet, quod Lutherus liberat & commendat Anthropomorphitas, ab alijs Hæreſeos damnatos, propterea quòd de Deo loquerentur tanquam de homine, et tribuerent ei oculos, aures, brachia, quos Lutherus aßerit immeritò damnatos eſſe, quòd dicerent, Deum habere oculos quibus aſpiciat egenos, habere aures, quibus audiat orantes &c. Et ſcriptura paßim hoc ipſo genere ſermonis utitur, ut Prophetæ ſcribunt, Deum ſedentem in Solio. Et Eſaias cap. 6. dicit, ſe uidiſſe Dominum in amplißima ueſte. Quomodo .n. aliter homines inter homines de Deo loquantur, cùm hæc noſtra natura ſubſtantiã Spiritualem intelligere non poßit? Vide Lutherũ in Annotationib. ſuper primum caput Geneſeos. Vide etiam Auguſtinum in libro de Eſſentia diuinitatis, quomodo ſcriptura humano quidem more, ſed tamen figuraliter, de membris Dei loquatur, & quid per caput Dei, per capillos capitis eius, per oculos, aures &c. myſticè ſignificetur. Nihil enim in his omnibus carnaliter de Deo, iuxta hiſtoriam ſentiendum eſt.

eſt, ſed omnia ſpiritualiter de eo intelligenda & confitenda ſunt. Nam Deus nec in loco uidetur, nec corporalibus oculis quæritur, nec circumſcribitur uiſu, nec tactu tenetur, nec auditur affatu, nec ſentitur inceſſu, ut inquit Auguſtinus. Toto igitur cœlo errant, qui hoc exemplum Auguſtini & Lutheri trahunt ad patrocinium impiarum imaginum & Statuarum.

Porrò quòd imagines dicuntur libri Laicorum, eſto quòd picturæ de Chriſti incarnatione, natiuitate, tentatione, morte, reſurrectione &c. prout hæ hiſtoriæ depictæ ſint in libello, quem Paſſionale uocant, fuerint aliquando libri Laicorum pro Catechumenis &c. Quid hoc ad impias imagines & Papiſticas ſtatuas in templis? Egregia ſcilicet imago Diui Petri gerentis in manibus claues, nonne ſignificat primatum Romanorum Pontificum? Quid obſecro Laici in hoc Libro ſpeculentur & intueantur, an Apoſtulatum Petri? an Papam Romanum? ſcilicet. conſidera imaginem Iacobi, nonne Laicus ſtatim in animo concipit impiam illam peregrinationem ad Compoſtellam, & alia loca? Nonne imago diuæ Virginis exhibentis mamillas ſuas filio ſedenti ſuper arcum, impiorum Sanctorum interceßionem confirmat? Quid imago Gregorij Papæ celebrantis priuatam Miſſam pro uiuis & defunctis, & ſic de alijs?

Abſit,

Absit, quòd tales imagines sint impiorum Laicorum libri, in quibus tanquam in speculo plusquam horrenda exempla, non ad æternam uitam, sed ad æternam mortem intueantur. Sint & maneant Libri impiorum Papistarum, qui talibus spectaculis mirum in modum delectantur, quibus dicendum est: Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus: sed ueniet hora, & nunc est, Christo sit gratia, quando ueri adoratores adorabunt patrem, non in monte, non in Templo, sed in Spiritu & ueritate. Spiritus est Deus, si corpus esset Deus (inquit Augustinus) Oportebat eum adorari in monte, quia corporeus est mons, oportebat eum adorari in templo, quia corporeum est templum. Sed Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in Spiritu & ueritate oportet adorare, Ioan. 4. & 1. Corin. 3. & 6. Templum Dei sanctum est, quod estis uos, inquit Paulus ad omnes Christianos. Præterea ad imaginem Dei factus est homo, id est, ut Deum intelligat, inuocet, celebret, sit iustus. Hunc suum cultorem & sacerdotem Deus non uult uiolari, sed potius defendi & adiuuari, ut Deum colat & inuocet. Estq; Deus ipse uindex uiolatæ imaginis, uiolati cultoris & Sacerdotis. Vide in Ioan. Commentar. de Lege naturæ.

FINIS.

Diues et antiq. 3 Tristium
vrt ingeniosissimis.
...ictes ingenij est humanior [illegible]
Confer [illegible]
Hospes. Depositum tibi hospes [illegible]
[illegible]
Lucanus ~~Nec rerum summa sequetur~~
fortuna ferat nos rerum summa sequetur
[illegible]
maltis [illegible]
Statius 4 Thebaid: Accipite hospes
[illegible] sternum hospita pandas flumina
[illegible]
[illegible]
Virgilius Ad obscurum [illegible]
acutes illis [illegible]
tera sed est lento nos et apta
flagello [illegible]
[illegible]
Inquies vt salutes Humanum genus [illegible]
es et [illegible].